

Mäntyharjun perusopetuksen ja lukion tasa-arvo- ja yhden- vertaisuussuunnitelma 2017- 2020

MÄNTYHARJUN KUNNAN PERUSOPETUS JA LUKIO

Sisällys

1. Johdanto.....	2
2. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman lähtökohdat	3
2.1 Keskeiset käsitteet.....	3
2.2 Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö.....	4
3. Tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämisen osa-alueet.....	6
3.1 Opetuksen järjestäminen	6
3.2 Opintosuoritusten arviointi	8
3.3 Elämänkatsomus, vakaumus ja mielipide.....	8
3.4 Etninen tausta, kansallisuus ja kieli.....	8
3.5 Seksuaalinen suuntautuminen	9
3.6 Seksuaalinen häirintä	9
3.7 Vammaisuus ja terveydentila.....	10
4. Syrjinnän ehkäisy ja toiminta häirintätapauksissa.....	11
5. Ohjeet kouluille	12

1.Johdanto

Mäntyharjun kunnan perusopetuksen ja lukion tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman valmistelu aloitettiin syksyllä 2016. Tuolloin käynnistettiin selvitys oppilaitosten tasa-arvotilanteesta henkilökunnan, vanhempien ja oppilaiden näkemänä. Samalla pohdittiin toimenpiteitä tasa-arvon edistämiseksi seuraavan kolmen vuoden ajalle.

Keskeisiä kysymyksiä suunnitelmatyössä oli miten tasa-arvoisuus ja yhdenvertaisuus toteutuvat koulussamme tällä hetkellä ja mitä opetukseen, ohjaukseen tai toimintakulttuuriin liittyvää tulisi kehittää. Koulut valitsivat itse tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävät toimenpiteet, joita lukuvuoden tai seuraavan kolmen vuoden aikana aiotaan toteuttaa. Toimenpiteet valittiin henkilökunnan kesken oppilaiden ja vanhempien näkemykset huomioiden. Toimenpiteille nimettiin vastuuhenkilöt.

Toimeenpanon seuranta, arviointi ja päivittäminen sovittiin tapahtuvaksi rehtorien johdolla. Arviointi ja päivittämiset kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan. Uusien ja vanhojen toimenpiteiden toimeenpano tapahtuu lukuvuoden aikana ja seuranta, arviointi ja päivittäminen jälleen lukuvuosisuunnitelman yhteydessä.

Suunnittelutyössä esiin nousseita havaintoja kerättiin videolle, jonka voi katsoa osoitteessa <https://www.powtoon.com/c/gfYGXj1mLN2/1/m>

2. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman lähtökohdat

2.1 Keskeiset käsitteet

Syrjintää on yhdenvertaisuuslain 6§ mukaan

- jos jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä)
- jos näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä)
- jos henkilön tai ihmisryhmän arvoa ja koskemattomuutta tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (häirintä)
- ohje tai käsky syrjiä

Muodollisen yhdenvertaisuuden toteutuminen tarkoittaa sitä, että samanlaisessa tapauksessa ihmisiä tulee kohdella samalla tavoin. Tasapuolinen kohtelu on tärkeä hallinnon oikeusperiaate.

Tosiasiallinen yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää yhteiskunnassa esiintyvän syrjintään perustuvan eriarvoisuuden aktiivista poistamista. Samanlainen kohtelu ei aina takaa yhdenvertaisuuden toteutumista, sillä ihmisten lähtökohdat ja mahdollisuudet ovat erilaiset.

Yhdenvertaisuuden aktiivinen edistäminen voi merkitä poikkeamista samanlaisen kohtelun periaatteesta, jotta heikommassa asemassa olevien ryhmien tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuisi. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää myös välilliseen syrjintään puuttumista.

Välillinen syrjintä on usein tahatonta ja perustuu esimerkiksi siihen, ettei näennäisesti puolueettoman säännöksen tai käytännön vaikutuksia erilaisiin ihmisiin tunnisteta. Yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi on toiminnan vaikutusten tarkastelua syrjinnän vaarassa olevien ryhmien näkökulmasta.

Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa eri ryhmien (esimerkiksi vanhukset, lapset, etniset vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia toimenpiteitä, jotka tähtäävät tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseen eivätkä asteeltaan muodostu toisia syrjiviksi.

Kohtuullinen mukauttaminen tarkoittaa yksittäistapauksissa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta rasitetta esimerkiksi työnantajalle tai koulutuksen järjestäjälle, ja joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Yhdenvertaisuuden toteutumista valvovat yhdenvertaisuusvaltuutettu, yhdenvertaisuus – ja tasa-arvolautakunta, oman työpaikan luottamusmies ja työsuojeluvaltuutettu sekä tarvittaessa oikeusinstanssit.

Tasa-arvon toteutumista valvovat tasa-arvovaltuutettu, yhdenvertaisuus – ja tasa-arvolautakunta, oman työpaikan luottamusmies ja työsuojeluvaltuutettu sekä tarvittaessa oikeusinstanssit.

2.2 Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (1329/2014) ja yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) velvoittavat oppilaitokset yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien tekemiseen. Suunnitelmat voidaan tehdä yhdessä tai erikseen.

Tasa-arvolaki käsittelee sukupuolten välistä tasa-arvoista kohtelua. Lain tarkoituksena on estää sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa.

Oppilaitoksissa on huomioitava, että tytöille ja pojille on taattava samat mahdollisuudet koulutukseen. Opetuksen ja oppiaineiston on tuettava lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa on edistettävä koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa. Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää:

1. selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta
2. tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi
3. arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista

Yhdenvertaisuuslaki tarkastelee muuta kuin sukupuoleen liittyvää yhdenvertaisuutta, kuten

- ikä
- alkuperä (etninen, kansallinen, yhteiskunnallinen, rotu, ihonväri)
- kansalaisuus
- kieli
- uskonto ja vakaumus
- mielipide
- poliittinen toiminta
- ammattiyhdistystoiminta
- perhesuhteet (aviosääty)
- terveydentila (sekä psyykkinen että fyysinen)
- vammaisuus (vammaisuutta koskee velvoite kohtuullisista mukautuksista)
- seksuaalinen suuntautuminen
- muu henkilöön liittyvä syy, esim. asema, varallisuus, asuinpaikka, yhdistystoiminta sekä
- läheiseen kohdistuva syrjintä (epäedulliseen asemaan joutuminen esim. perheenjäsenen tai työtoveriin kohdistuvan syrjinnän takia)

Viranomaisilla on perustuslakiin ja yhdenvertaisuuslakiin perustuva velvollisuus edistää ihmisten yhdenvertaisuutta. *Perustuslaki* (731/1999) kieltää ihmisten asettamisen erilaiseen asemaan ilman hyväksyttävää perustetta ja yhdenvertaisuuslain 4 § mukaan viranomaisten tulee erityisesti muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumisen.

Hallintolain (6 §) mukaan viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Yhdenvertaisuuslain 7 § mukaan positii-visen erityiskohtelun on oltava pyrityn tavoitteen kannalta oikeasuhteista.

3. Tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämisen osa-alueet

3.1 Opetuksen järjestäminen

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2014) on sitouduttu sukupuolten tasa-arvon edistämiseen monesta näkökulmasta:

- ✓ Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia opinnoissa. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja
- ✓ Perusopetus lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta
- ✓ Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavia periaatteita
- ✓ Opetuksen tulee olla sukupuolitietoista. Jokainen oppiaine edistää sukupuolten tasa-arvoa omalla tavallaan
- ✓ Työtapojen, oppimisympäristöjen ja yhteistyökumppaneiden valinnassa kiinnitetään huomiota sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen (Jääskeläinen ym. 2015)

Koulukohtaisen toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman laadintavelvoitteesta on ohjeistettu Opetushallituksen määräyksessä 36/011/2015.

2.4 MÄNTYHARJUN PERUSOPETUKSEN ARVOPERUSTA

Luottamus

Ystävällisyys

Rehellisyys

Toisen kunnioittaminen

Oikeudenmukaisuus

Vastuullisuus

Hyvä itsetunto

Avarakatseisuus

Nöyryys

Erilaisuuden hyväksyminen

Empaattisuus

Omatoimisuus

Oheisessa kuvassa mainitut sanat kuvaavat Mäntyharjun perusopetuksen opettajien näkemystä siitä, minkälaisia arvoja koulussa tarvitaan, jotta valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteiden arvoperusta voi toteutua. Yllä mainittujen arvojen vaaliminen koulun arjessa takaa sen, että kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena ja jokainen oppilas ainutlaatuisena. Arvot tukevat tasa-arvon ja demokratian toteutumista ja ovat osa ihmisyyttä, sivistystä ja hyvää opetusta, johon jokaisella oppilaalla on oikeus. (Mäntyharjun perusopetuksen opetussuunnitelma 2016)

3.2 Opintosuoritusten arviointi

Opintosuoritusten arvioinnin tulee perustua opetussuunnitelmassa kuvattujen tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteiden ja arviointiperusteiden tulee olla myös oppilaiden tiedossa. Arviointi ei kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, eikä esimerkiksi käyttäytymisen tule vaikuttaa oppiaineiden arviointiin. Arvioinnin tulee olla tasapuolista eikä perustua oppilaan sukupuoleen tai sukupuoleen liitettyihin stereotypioihin. Oppilaille tulee olla mahdollisuus osoittaa osaamistaan erilaisilla tavoilla ja saada palautetta edistymisestään.

3.3 Elämäkatsomus, vakaumus ja mielipide

Syrjintä vakaumuksen perusteella tarkoittaa ihmisen elämäkatsomuksellisten arvojen loukkaamista. Yhdenvertaisuuslaki kieltää tällaisen syrjinnän sekä oman syrjivän käytöksen perustelemisen vakaumuksella. Mäntyharjun kouluissa suhtaudutaan erilaisiin arvoihin ja elämäntapoihin yhdenvertaisesti. Lisäämällä tietoutta erilaisista elämäkatsomuksista pyrimme luomaan avointa ja erilaisuutta kunnioittavaa ilmapiiriä.

3.4 Etninen tausta, kansallisuus ja kieli

Mäntyharjussa luodaan monimuotoisuutta arvostavaa ja keskustelevaa toimintakulttuuria sekä tuetaan tasa-arvoista kohtaamista ja vuorovaikutusta. Kaikki ovat samanarvoisia ja kunnioitamme kaikkien oikeutta etniseen ja kulttuuriseen identiteettiin. Monimuotoisuus ja monikulttuurisuus tulee nähdä voimavarana.

3.5 Seksuaalinen suuntautuminen

Oppilaan sukupuoli vaikuttaa helposti siihen, miten häntä kasvatetaan ja millaisia kuvia sekä malleja sukupuolesta hänelle tarjotaan. Opettajien tulee tiedostaa stereotyyppiset sukupuolikäsitykset, jotka ilmenevät asenteissa, käyttäytymisessä sekä siinä miten oppilas kohdataan yksilönä. Sukupuolitietoinen opettaja

- ✓ ymmärtää sukupuolta muokkaavia sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä sekä tietää, että niihin voi vaikuttaa. tunnistaa omia taipumuksiaan suhtautua oppilasiin eri tavoin sukupuolen mukaan
- ✓ antaa oppilaalle tilaa olla omanlaisensa ilman perinteisiä sukupuoli-odotuksia
- ✓ osaa tukea oppilaan kasvua ja sukupuoli-identiteetin rakentumista silloinkin, kun oppilas on epävarma sukupuoli-identiteetistään tai kuuluu sukupuolivähemmistöön, sekä osaa tarvittaessa ohjata oppilaan oppilashuollon palveluihin
- ✓ purkaa työyhteisössään opetuksen sukupuolittavia ajattelu- ja vuorovaikutusmalleja sekä käytäntöjä
- ✓ osaa analysoida oppilaiden kanssa tyttöjen ja poikien, naisten ja miesten ja sukupuolivähemmistöjen kohtaamia rakenteellisia epätasa-arvotekijöitä
- ✓ edistää tasa-arvoa aktiivisesti omassa luokassaan ja kouluyhteisössään valitessaan oppimateriaaleja, työtapoja ja yhteistyökumppaneita
- ✓ kehittää koulun toimintakulttuuria sukupuolitietoiseksi ja osallistuu koulun tasa-arvosuunnitteluun (Jääskeläinen ym. 2015)

3.6 Seksuaalinen häirintä

Seksuaalinen häirintä on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen koskemattomuutta. Tasa-arvolaki kieltää sukupuoleen perustuvan ja seksuaalisen häirinnän ja oppilaitoksella on velvollisuus puuttua oppilaitoksessa esiintyvään häirintään. Seksuaalisella häirinnällä luodaan usein uhkaava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Häirintään voi syyllistyä, vaikka ei tarkoittaisikaan paha. Vakavimmillaan häirintä voi muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi ja rikokseksi. Mäntyharjussa ei hyväksytä minäänlaista henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa häirintää ja epäasialliseen käyttäytymiseen puututaan välittömästi. Seksuaalinen väkivalta voi olla esimerkiksi

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä
- härskejä puheita, nimittelyä tai kaksimielisiä vitsejä

- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevia huomautuksia tai kysymyksiä
- pornoaineiston esille asettamista
- seksuaalisesti värittyneitä yhteydenottoja tai toimintaa sosiaalisessa mediassa
- fyysistä koskettelua, seksuaalisväritteisiä ehdotuksia tai vaatimuksia

3.7 Vammaisuus ja terveydentila

Ketään ei syrjitä vamman tai terveydentilan perusteella. Kaikkia tulee kohdella yhdenvertaisesti ja asiallisesti, on sitten kyse psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta tai vammasta. Oppilaalla ja henkilökuntaan kuuluvalla on oikeus päättää, mitä hän kertoo terveydentilastaan tai vammastaan. Alaikäisen oppilaan kohdalla asiasta sovitaan aina oppilaan huoltajan kanssa. Teemme mahdollisuuksien mukaan erityisjärjestelyjä ja henkilökohtaisia opetussuunnitelmia. Suunnitellessa uusia rakennuksia tai peruskorjatessa vanhoja tiloja kiinnitämme huomiota esteettömyyteen. Koulujen viestintää kehitetään siten, että tieto on mahdollisimman hyvin kaikkien saavutettavissa.

4. Syrjinnän ehkäisy ja toiminta häirintätapauksissa

Häirinnän ehkäiseminen

Häirintää pyritään ennaltaehkäisemään seuraavin toimenpitein

- keskustellaan häirintään liittyvistä asioista kaikilla kouluilla ja kaikilla luokkasteilla
- luodaan toimintakulttuuri, jossa häirinnän sivustaseuraajia ei ole, vaan jokainen osaa ja uskaltaa puuttua mahdolliseen häirintään ja tuoda asia tiedoksi oppilaitoksen hallintoon viipymättä

Häirintään puuttuminen

- ensisijaisena vastuuhenkilönä on henkilökuntaan kuuluva aikuinen, joka on ensimmäisenä tilanteesta tietoinen
- ilmoitetaan oppilaitoksen hallinnolle/rehtorille ja selvitetään tilanteen kulku
- kirjataan tapahtumat
- järjestetään osapuolien kuuleminen ja sovitaan, että häirintä loppuu ja tehdään selväksi mitä tehdään jatkossa, jos sopimus ei pidä
- jos tilanne toistuu, osapuolia kuullaan uudelleen ja päätetään jatkotoimenpiteistä. Vakavimmissa tapauksissa ollaan yhteydessä poliisiin.

5. Ohjeet kouluille

LÄHTEET:

Jääskeläinen, L., Hautakorpi, J., Onwen-Huma, H., Niittymäki, H., Pirttijärvi, A., Lempinen, M., Kajander, V. 2015. TASA-ARVOTYÖ ON TAITOLAJI. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2015:5. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/173318_tasa_arvoty_o_on_taitolaji.pdf. [Viitattu: 23.5.2019]